

COM HAURIA DE SER LA FORMACIÓ DELS MESTRES

Antoni Tort

Intentaré, en aquesta breu intervenció, apuntar algunes idees sobre la formació dels mestres que puguin servir per a la reflexió i el debat. En primer lloc, crec que la formació inicial de mestre hauria de ser una llicenciatura, i faig referència al document que l'Institut d'Estudis Catalans va fer el 1991 sobre l'ensenyament als Països Catalans. Aquest és un tema pendent, no tant perquè el canvi significués de forma automàtica la millora de la qualitat docent, sinó pel fet que suposaria un augment en el respecte social de la professió. I també per una qüestió de «justícia estudiantil», donat que els qui estudien per a mestres tenen una càrrega lectiva en llurs plans d'estudi superior a la d'un llicenciat i, a més, quan acaben tenen una titulació inferior.

Una segona consideració és que a vegades hi ha mestres en exercici que donen per suposat que el que s'estudia actualment a les escoles de formació de mestres és el mateix que havien estudiat ells. I el cert és que els estudis de magisteri evolucionen —pel que fa a currículums, tipologies del professorat, pràctiques educatives— com ho fa l'escola primària o la mateixa universitat. Però també és cert que les escoles de magisteri pateixen —i és un fenomen ben estudiat— el que s'anomena «buit de credibilitat», ocasionat en part pel seu paper de carrera curta a cavall entre l'ensenyament bàsic i la universitat i en part perquè els docents, davant les dificultats, les mancances o els reptes de la realitat pràctica, giren els ulls envers una formació que consideren insuficient, la qual cosa no deixa de ser un exercici de menysteniment de la pròpia professió.

Cal ser crítics amb nosaltres mateixos si aquest buit de credibilitat té fonament perquè treballem malament; però el buit de credibilitat de les escoles de mestres és un fenomen inevitable perquè es formen persones per treballar en una pràctica que és molt concreta i que comporta un xoc amb la realitat, sovint força dur. Les escoles de mestres i el seu professorat han d'assumir aquest fet com a inherent al lloc que ocupen en el sistema. Immediatament cal afegir-hi però, que no tenim estructurat un sistema sòlid d'inducció, d'acompanyament del professor novell en la seva pràctica com a professional; per tant, aquí hi ha una mesura de formació que s'hauria de potenciar.

Des del punt de vista sociològic també es fan lectures i comentaris —sovint ben superficials— sobre la procedència dels aspirants a mestres. Els estudiants són d'un estatus social molt variable i la nostra obligació és ampliar el seu món cultural i les seves capacitats professionals. Hi ha un excés de fatalisme o de determinisme sociològic a l'hora de comentar la procedència social de l'estudiant de magisteri que acaba negant la tasca educativa que permet que molts estudiants facin un salt cultural i formatiu ben estimable. Davant la pregunta: «l'estudiant que ens arriba és el candidat a mestre que voldríem?», cal respondre amb la màxima professionalitat pedagògica. Tanmateix, el debat sobre si caldria establir unes condicions d'accés específiques resta ben obert.

* Intervenció de l'autor feta el dia 12 de novembre de 1994.

La reivindicació de la funció d'ensenyar és importantíssima però cal situar-la en el present i posar de relleu les característiques dels contextos on s'ha de desenvolupar. La formació inicial ha de preveure com continuarà la formació un cop l'estudiant de magisteri ja s'hagi convertit en mestre en exercici. Actualment, anar a l'escola com a mestre vol dir anar-hi a compartir uns fenòmens pràctics que, segons diversos autors, tenen les característiques següents: complexitat, incertesa, inestabilitat, singularitat i conflicte de valors. La persona que es forma per ensenyar ha de tenir clar això i l'hauríem d'ajudar en algun moment de la seva vida professional a saber-se trobar com a persona singular i com a membre d'un equip davant aquesta realitat dels fenòmens pràctics que ni tota la tecnologia educativa de què disposem ni tota la didàctica ni tota la formació bàsica li poden resoldre. Per tant, la formació inicial ha de potenciar la capacitat dels futurs mestres per a assumir fenòmens que generen inseguretats i assumir una dosi important d'autonomia en la presa de decisions i iniciatives professionals.

No es pot pas dir que l'estructura actual dels estudis de magisteri faciliti aquests plantejaments. La formació inicial hauria d'afavorir totes aquelles activitats en què l'estudiant de magisteri té l'ocasió d'intercanviar punts de vista amb els seus companys, en què s'ha d'enfrontar amb dilemes, ha d'organitzar projectes educatius en equip, intercanviar contactes i experiències amb estudiants de magisteri d'altres llocs, fer pràctiques en entorns socioculturals diversificats, etc. El mestre no s'ha de convertir en un animador cultural, però ha de tenir la flexibilitat per a adaptar-se a unes realitats escolars que tenen aquelles característiques que abans he esmentat. En conseqüència, la carrera de magisteri no hauria de constituir una continuació pura i simple, des d'un punt de vista formal, del que ha estat fins ara l'educació primària i secundària. Hauria de configurar-se com a un context comunicatiu amb l'establiment d'un clima facilitador de les relacions interpersonals i de reflexió compartida sobre la tasca d'educar. Malauradament, l'estructura actual dels plans d'estudi té pocs punts en comú amb aquesta concepció més reflexiva i comunicativa de l'aprenentatge en una escola de mestres. Les assignatures s'imparteixen una darrere l'altra, amb una gran compartimentació, amb una manca de globalitat i amb dificultats objectives per a establir connexions. La compressió i compulsivitat curricular actuals afecta tant a professors com a estudiants i impedeix que aquests últims tinguin l'oportunitat de padronejar el seu propi pla d'estudis, de sentir-se responsables de la seva pròpia formació. Aquesta diferència entre el tipus de formació que volem donar i el tipus d'estructura en què s'articula comporta una situació contradictòria que intentem superar per tal que no es converteixi en una paradoxa paralitzant.

Per acabar aquestes reflexions en veu alta voldria dir quelcom sobre la formació permanent. Les transformacions que hi ha hagut en aquest terreny són importantíssimes. Tant des del punt de vista de les ciències de l'educació com des de l'estudi de les professions hi ha hagut moltes i interessants aportacions. Sabem molt més sobre els cicles i els desenvolupaments de les professions, sabem quan vénen els defalliments i les desercions, etc. Crec que un professional de la formació de mestres hauria de tenir en compte tot això. I també que l'àmbit educatiu s'ha diversificat moltíssim i que, en conseqüència, l'àmbit específic de l'ensenyament ha quedat més reduït. Això no vol dir que tingui menys importància i no vol dir tampoc que la feina que es fa en la formació inicial sigui poc important. Justament perquè

---

tenim consciència d'això, la formació inicial ha de ser veritablement inicial, i em sembla que aquesta és una funció d'inducció, de motivació de la professió que no fa ningú més. Després, la capacitat del futur mestre d'orientar el seu propi desenvolupament professional, de compartir amb els col·legues dels llocs on treballi i de percebre i adaptar-se a contextos canviants seran els factors que determinaran la seva qualitat com a docent. Això vol dir que caldrà que s'intensifiquin les estratègies de formació professional vinculades al propi centre de treball, que hi hagi un paper més significatiu d'assessors psicopedagògics, etc. En qualsevol cas, tant per a la formació inicial com per a la formació permanent dels mestres és bàsic que la identitat personal i la identitat professional no es desviïn i no es desenvolupin a una distància excessiva l'una de l'altra.